

Een terugblik met zicht op de toekomst

Evaluatie van de politiehervorming in België

Paul Ponsaers*

In 1998 kwam de Wet op de Geïntegreerde Politie¹ tot stand die het Belgisch politiebesteding grondig hervormde. Een paar jaar later, meer precies in 2001, startte de daadwerkelijke implementatie van deze wet in de praktijk. In 2003 kwam de overheid met de CP1², een omzendbrief mbt. Community (Oriented) Policing, die de hervorming voorzag van een grondvisie (Van Branthegem et al., 2007). Deze werd in 2007 aangevuld met de beleidsnota inzake 'Excellente Politiezorg' (Bruggeman et al., 2007). Vandaag ligt er een lijvig document vanwege de Federale Politieraad, dat de evaluatie bevat van deze 10 jaar hervorming (Federale Politieraad, 2009). In deze bijdrage wil ik ingaan op een aantal belangrijke hoofdlijnen van dit rapport en deze voorzien van een persoonlijke commentaar. Deze bijdrage is dus wellicht wat eigenzinnig en persoonlijk.

Ik ga hierbij uit van één van de meest puntige conclusies uit het rapport van de Federale Politieraad, waar er gesteld wordt : *'Er ontbreekt een toekomstgerichte, door de overheid gedragen, lange termijn politievisie die de actuele plannen (NVP en ZVP) overstijgt en die als kapstok zou kunnen dienen voor alle toekomstige initiatieven. Bovendien moet de politie mee veranderen met de samenleving: daarom is anticiperend en toekomstgericht denken noodzakelijk. Basis voor een dergelijke langetermijnvisie is het concept 'Excellente Politiezorg'. Wellicht bestaan er verschillende visies in verband met de toekomst van de politie, niet alleen bij de verschillende politieke families, maar ook bij andere geledingen van de maatschappij, bij de wetenschappers en bij de politie zelf. Het is dan ook aangewezen om op korte termijn een debat te organiseren waarbij de strategische thema's op lange termijn aan bod komen, zoals de verwachte en gewenste evolutie in politiecapaciteit en -financiën, de balans publieke/private veiligheidsdiensten, de balans privacy/veiligheid in het nastreven van een vreedevolle samenleving, technologisch georiënteerde*

* Hoogleraar Criminologie en Rechtssociologie, Universiteit Gent, Rechtsfaculteit, Vakgroep Strafrecht & Criminologie, Alliantieonderzoeksgroep Sociale Veiligheidsanalyse [SVA] (UGent/VUB) – Associatieonderzoeksgroep Governance of Security [GofS] (UGent/Hogent).

¹ Wet 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, B.S. 5 januari 1999.

² M.O. CP 1 27 mei 2003 betreffende community policing, definitie van de Belgische interpretatie van toepassing op de geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, B.S. 9 juli 2003.

en/of 'bemenste politie', de verhouding uniform- en rechediensten, community policing in verhouding tot een eventueel terugvallen op de kerntaken van de politie en de internationale positionering van de Belgische politie' (Federale Politieraad, 2009, 87). Tot daar het uitgangspunt van deze bijdrage, waarbij we ons de vraag stellen of we nood hebben aan een dergelijke lange termijnvisie.

Het antwoord zal positief zijn, doch we waarschuwen hierbij voor een viertal risico's die een dergelijk debat met zich kan brengen. Op de eerste plaats het risico op eventuele verstarring en verabsolutering van ingenomen standpunten, op de tweede plaats het risico op een groeiende kloof tussen theorie en praktijk, op de derde plaats het risico op te reactief denken, en op de vierde en laatste plaats het risico dat de politie te fel in zichzelf gekeerd raakt. Deze bijdrage zal deze risico's becommentariëren, vanuit de constructieve opstelling dat een debat over een lange termijnvisie erg nuttig en zelfs noodzakelijk kan zijn, mits rekening gehouden worden met deze risico's.

1. Het risico op verstarring en verabsolutering

Toen enkele jaren geleden hogergenoemde CP1 mbt. Community (Oriented) Policing (COP) werd gelanceerd werd dit beschouwd als vernieuwend, en wellicht terecht. Velen waren de mening toegedaan dat het goed was een achterliggend referentiekader voor het politiewerk in ons land aan het papier toe te vertrouwen. COP heeft inderdaad velen aan het werken en denken gezet, daarover bestaat geen twijfel en vanuit dat opzicht heeft de omzendbrief aardig wat in beweging gebracht. Het opzet was evenwel van bij de aanvang om dit COP-kader verder uit te werken en te verdiepen, meer te operationaliseren naar het beleid, maar ook naar de politieke werkvloer van de straatinspecteur. Vandaag kunnen we zeggen dat COP ingang heeft gevonden in de politieke beleidskringen, maar al te weinig vertaald is geraakt naar de dagelijkse praktijk. Het is ons aanvoelen dat het geleid heeft tot verstarring en verabsolutering van het COP-kader. Indien een toekomstvisie dient uitgewerkt voor het politiebestedel van morgen, dient o.i. deze valstrik met klem vermeden te worden en mag een dergelijke formulering niet fungeren als dwangbuis voor de toekomst.

1.1. Nood aan verdieping, inzicht en evolutie

Bij herhaling werden afgelopen jaren pogingen ondernomen om de 'orthodoxie' van het COP-denken te verdiepen en te ontdoen van de dwangbuis waarin het was terecht gekomen. Een eerste poging hiertoe was ongetwijfeld het op gang brengen van de discussie omtrent 'Reassurance Policing' (Ponsaers & Gunther Moor, 2007; Van Calster & Gunther Moor, 2007; Ponsaers et al., 2008; Wondergem, 2007). Dit debat werd uitdrukkelijk gevoerd binnen de contouren van de COP-filosofie, met de focus op de rol van de politie bij het terugdringen van onveiligheidsgevoelens en tevredenheid van burgers in relatie tot overlast en 'disorder'.

Het was opvallend dat de meeste politiemensen die kennis maakten met deze discussie erg weigerachtig stonden ten aanzien van de acceptatie van nieuwe concepten en denkbeelden. Velen hadden een reactie in de zin van : 'We hebben COP nog niet verteerd, en men komt al met een nieuw

concept op de proppen', terwijl het precies de bedoeling was van de initiatiefnemers om COP precies te verdiepen en tot nieuwe inzichten te komen binnen de kaders die de gemeenschapsgerichte politiezorg bood. We hebben nochtans moeten vaststellen dat deze zienswijze door slechts weinigen werd gedeeld en 'Reassurance Policing' niet tot het verhoopte herdenken van COP heeft geleid.

Een gelijkaardig fenomeen deed zich voor bij het lanceren van een nieuwe discussie, ditmaal omtrent het concept 'Restorative Policing' (Gunther Moor et al., 2009; Gunther Moor & Van Stokkom, 2009). Opnieuw wilden de initiatiefnemers een discussie op gang brengen binnen de COP-filosofie omtrent herstelgerichte praktijken in de schoot van de politie. Het ging er met andere woorden niet om een nieuw 'buzz'-woord te lanceren of te hypen, integendeel. Het was erom te doen COP door middel van concrete handelingspraktijken 'handen' en 'voeten' te geven, en terzelfdertijd 'ogen' en 'oren'. Het lag in de uitdrukkelijke bedoeling om te focussen op de noden en behoeften van slachtoffers, in de gedegen COP-traditie. Opnieuw moesten de initiatiefnemers echter ervaren dat de discussie in grote mate afschampte op een soort van blinde 'orthodoxie' van het COP-denken. 'Restorative Policing' werd ervaren als vreemd aan het COP-gedachtengoed. Merkwaardig.

Tot een derde keer toe deed zich iets gelijkaardigs voor, met name daar waar de gedachte werd naar voor gebracht van 'Multiple Community Policing' (Easton et al., 2009; Ponsaers & Easton, 2009; Easton et al., 2008). In dit kader werd opnieuw binnen de COP-filosofie het accent gelegd op het feit dat lokale gemeenschappen samengesteld zijn uit een grote diversiteit van groepen en dus 'communities' en dat de politie met al deze groepen een nuttige werkrelatie dient op te bouwen. Opnieuw werd dus uitdrukkelijk geankerd op de gemeenschapsgerichte filosofie van de basispolitiezorg, maar opnieuw tevergeefs. Het leek wel alsof er alweer een nieuw modewoord werd gelanceerd, ten nadele van de COP-filosofie, terwijl het ging om een poging tot het verdiepen van het begrip en het inzicht in Community (Oriented) Policing. Uiteindelijk werd COP door de founding-fathers van dit concept uitgewerkt ... na het failliet van de openbare ordehandhaving ter gelegenheid van raciale conflicten in de UK en US. Maar zover reikt dus blijkbaar ons collectief geheugen niet en hebben we intussen een consensuele en harmonieuze opvatting over de community opgebouwd, los van de realiteit op de werkvloer.

Nochtans zijn we de overtuiging toegedaan dat een politievisie, hoe verfijnd ook, steeds evolutief moet zijn en aanleiding moet geven tot verdieping en verdergaand inzicht. Doorheen de COP-discussie hebben we evenwel moeten ervaren dat het uitschrijven en officialiseren van een visie op het politiewerk erg behoudende reflexen met zich mee kan brengen, die precies uitdrukkelijk ingaan tegen verdieping. Het uitwerken van een toekomstvisie, waarvoor de Federale Politieraad het opneemt, mag dan ook niet verstarrend werken en een dwangbuis worden voor het politiedenken. Het moet integendeel een uitdagende tekst zijn, die uitnodigt tot verdere reflexie, tot evolutie. Het moet een tekst zijn die het denken over politie niet tot stilstand brengt, maar verder brengt en duwt (Ponsaers et al., 2006).

1.2. Ook 'Problem Solving' is niet absoluut

Een ander risico op verstarring en verabsolutering houdt verband met een van de vijf pijlers van het denken over Community (Oriented) Policing in België, met name het zogn. 'probleemoplossend

werken'. In oorsprong is deze pijler een afgeleide van hetgeen 'Problem (Oriented) Policing' (POP) of 'Problem Solving Policing' wordt genoemd, een variant op COP (Ponsaers, 2001). POP kwam tot stand omdat een aantal wetenschappers de mening waren toegedaan dat doorheen de toepassing van de COP-filosofie al teveel de nadruk werd gelegd op de middelen waarmee diende gewerkt te worden (bvb. consultatie van de bevolking, democratische besluitvorming, ...), waardoor het bereiken van resultaten (m.n. het probleem dat zich stelde oplossen) dreigde in verdrukking te komen. Vandaar dat COP een "means over ends" syndroom werd verweten. Kortom : binnen de uitwerking van deze COP-pijler werd gaandeweg meer en meer de nadruk gelegd op het boeken van resultaten onder de vorm van maatschappelijke 'outcome'.

Deze pijler heeft mettertijd het COP-handelen in toenemende mate gaan sturen en de bovenhand gehaald. Dit werd merkbaar doorheen het verdergaand inzetten van analisten in de schoot van de korpsen, maar tevens doorheen het becijfer- en meetbaar maken van te behalen doelstellingen. In Nederland heeft zich deze tendens vertaald in het uitwerken van zogn. 'prestatieconvenanten', met name het landelijk financieel politiebeheer, dat afhankelijk werd gemaakt van het halen van lokale meetbare doelstellingen (Cachet et al., 2008). Het is zondermeer duidelijk dat vóór de introductie van POP onder de vorm van een afzonderlijke pijler binnen het COP-denken zich nauwelijks of niet richtte op het meetbaar en aantoonbaar maken van al dan niet bereikte doelstellingen, waardoor accountability eerder tot de wenselijkheden bleef behoren in plaats van tot de realisaties. De introductie van de POP-pijler heeft met andere woorden zeker zijn verdienste (Ponsaers et al., 2005).

Nochtans overheerst vandaag het gevoel dat mettertijd de balans in de omgekeerde richting is doorgeslagen en ... blijft doorslaan. Het probleemoplossend denken is dermate dominant geworden dat de andere zijde van de medaille dreigt uit het oog te worden verloren, en we eerder te maken krijgen met een "ends over means" syndroom. Hiermee bedoelen we dat het enerzijds niet duidelijk is of dit geleid heeft tot betere resultaten, aangezien de kwaliteit van de metingen in veel gevallen veel te wensen overliet, maar vooral en anderzijds dat de wijze waarop politie tot resultaat trachtte te komen naar de achtergrond werd verdrongen. Hierdoor werd in afnemende mate rekening gehouden met de kwaliteit van de processen die werden doorlopen, en vooral minder aandacht besteed aan het democratisch gehalte van de beleidsvorming en -uitvoering. De inbreng van de bevolking werd hiermee van minder belang bij de evaluatie van het doorgevoerde beleid.

Kortom : het verabsoluteren van een resultaatsgerichte politiezorg dreigt te leiden tot verstarring en fixatie op resultaten, terwijl we weten uit evaluatieonderzoek inzake COP niet zozeer daar de belangrijkste winst te halen is, zeker niet op het vlak van criminaliteitsbestrijding. Daarvan weten we dat zowat alle onderzoeksresultaten duiden op een marginale winst (Ponsaers, 2002). We weten dat deze winst eerder te halen is op het vlak van de kwaliteit van de dienstverlening, de tevredenheid van de burgers (en vooral slachtoffers) en ultiem het democratischer gehalte van de besluitvorming en de politiezorg. Het ontwikkelen van een toekomstvisie van het bestel mag dan ook niet in de val trappen al te sterk het probleemoplossend karakter van de politiezorg te benadrukken, zonder op de procesmatige aspecten (de "hoe"-aspecten) nader in te gaan. Al teveel tellen en meten kan immers heel versluisend werken.

1.3. “Excellente Politiezorg” niet vernauwen tot management

Dat de politie op eigen kracht in ons land de beleidsnota “Excellente Politiezorg” heeft uitgewerkt is van groot belang (Bruggeman et al., 2007). Het is uiteindelijk een oefening geworden in integratief denken, waar men COP op een ingenieuze wijze heeft samengebracht met ‘Intelligence Led Policing’ (ILP), ‘Integraal Veiligheidsdenken’ (IV) en ‘Optimale Bedrijfsvoering’. Hiermee heeft men getracht één model te construeren waarbinnen de belangrijkste componenten van het Belgische denken over het politiebesteding konden samengebracht worden. Er werd eigenlijk niets nieuws toegevoegd, de kracht en de waarde ligt vooral in de integratie van de diverse lagen in de politiezorg (Easton, 2004).

Integrale Veiligheid was eigenlijk al van bij de aanvang inherent onderdeel van het denken omtrent Community (Oriented) Policing. In de aanvangsteksten van de Belgische interpretatie van COP was hierop bij herhaling de nadruk op gelegd. Het is en blijft ook mijn persoonlijke overtuiging dat IV onlosmakelijk onderdeel is van de pijler “partnership” van COP en het blijft wat eigenaardig er een zelfstandige component van te maken. IV kan niet los gezien worden van COP en omgekeerd.

Dat ligt mijns inziens anders met ILP (Easton et al., 2009). Hier gaat het om een politiemodel dat verder van COP verwijderd is, weze het dat het (mits een goede afstemming) ermee verzoend kan worden. Nochtans zit in ILP steeds het gevaar de bevolking in toenemende mate te beschouwen als potentieel informant, terwijl het aspect van het informeren van de bevolking door de politie als zodanig wat in de verdrukking komt. Kortom : hoewel het niet zo hoeft te zijn, is het risico aanwezig dat binnen het ILP-denken de bevolking eerder instrumenteel gezien wordt voor het politiewerk dan dat de politie gezien wordt als dienstverlener voor de bevolking. Kortom : COP en ILP liggen niet spontaan en organisch in elkaars verlengde, hetgeen m.i. betekent dat ILP enkel met goed succes kan geïntegreerd worden als dit gebeurt binnen de COP-filosofie en de randvoorwaarden die hieraan verbonden zijn.

In laatste instantie dient in dit verband te worden benadrukt dat het grootste gevaar van de beleidsnota ‘Excellente Politiezorg’ ligt in het verstarren en verabsoluteren in de zogn. ‘optimale bedrijfsvoering’. Hiermee riskeert de politie immers zich in zichzelf te keren en een interne tunnelvisie te ontwikkelen, wars van de externe oriëntatie die zo richtinggevend is binnen het COP-denken. Een al te grote nadruk op ‘optimale bedrijfsvoering’ leidt wellicht al te makkelijk tot een puur manageriaal denken, waardoor organisatiologica’s en –belangen dreigen te gaan primeren op maatschappelijke betrokkenheid.

2. Het risico op een groeiende kloof tussen theorie en praktijk

Bij herhaling hebben we doorheen diverse actuele onderzoekservaringen moeten vaststellen dat er zich een breuk voordoet tussen hetgeen op beleidsniveau als officieel discours ontwikkeld heeft enerzijds en hetgeen zich op de dagelijkse werkvloer voordoet op uitvoerend niveau anderzijds. Deze kloof wordt aan de politiebasis ervaren als onbegrip vanwege de leiding waarmee politiemensen op de werkvloer dagelijks worden geconfronteerd. Het beleidsmatige discours wordt vanuit dit oogpunt

begrepen als een groeiende kloof tussen theorie en praktijk. Indien een toekomstvisie dient uitgewerkt voor het politiestel van morgen zal het nodig zijn een taal te hanteren en een kader te ontwikkelen dat dit risico vermijdt.

2.1. Een groeiende kloof tussen beleids- en uitvoerend niveau

‘De huidige politieleiding is meer en meer manager, minder en minder politieman’. Op deze wijze kan de hoofdconclusie van het doctoraal proefschrift van De Kimpe worden samengevat (De Kimpe, 2006). Politieleiderschap is een hachelijke onderneming geworden, gezien de aanzwellende kritiek (Bisschop et al., 2010). Nadrukkelijker dan ooit groeit er weerstand tegen de dominante beleidsrethoriek vanop de werkvloer (Vandevoorde et al., 2003). Uitvoerende politieambtenaren beoefenen niet zelden COP-gedreven praktijken, maar voelen zich ondergewaardeerd hiervoor. In veel gevallen werken politiemensen COP-gedreven, zonder dit evenwel expliciet te zeggen of te onderkennen. Dit verschil in perceptie is wellicht in grote mate terug te voeren naar een al te verkaveld beeld dat men heeft over de concrete politiewerking, hetgeen deels verband houdt met de functionele opdeling in diensten binnen de politie, waardoor het moeilijk wordt om een totaalbeeld te krijgen van de politiepraktijken.

In dit verband dient het belang van het middenkader te worden beklemtoond in de schoot van de politieorganisatie. Het is dit middenkader immers dat de communicatie zou moeten faciliteren zowel bottom-up als top-down, en terzelfdertijd zou moeten instaan voor intervisie en transversaliteit tussen diverse diensten binnen de korpsen. Competentiegerichte coaching lijkt hier het sleutelwoord, doch het middenkader is hiertoe onvoldoende opgeleid en komt slechts zelden toe aan invulling van deze rol (Easton et al., 2009). Niet zelden wordt hun rol gereduceerd tot het voeren van controle op de uitvoering van het politiewerk, hetgeen het vertrouwen in de schoot van de korpsen tussen leiding en basis niet in de hand werkt.

2.2. Nood aan operationalisering, durven doordenken

Opvallend in de huidige fase van de politieontwikkeling is de behoudsgezindheid. Het lijkt wel alsof na de aardbeving van de politiehervorming de meeste politiemensen nood hebben aan mentale rust. Resultaat hiervan is dat er al te weinig verdiepend wordt gewerkt, te veel vastgehouden wordt aan hetgeen intussen inderdaad bereikt werd. De posities zijn ingenomen, men trekt zich terug in de ‘cocoon’ van de werking van het eigen korps of de eigen dienst, en het bredere zicht op de totaliteit dreigt hiermee verloren te gaan.

Er valt een koudwatervrees vast te stellen bij het opzetten van doorgedreven en creatieve experimenten en pilootprojecten om nieuwe werkingsmodaliteiten uit te testen. Nochtans zijn het precies die concrete werkingsmodaliteiten die verdere verdieping vergen. Het gaat met name om het verder operationaliseren van COP-premisses die al te abstract blijken voor concrete werksituaties. Zo kadert de uitwerking van herstelgerichte praktijken op politieniveau in een dergelijke een dergelijke visie, terwijl deze niet zelden beschouwd worden als Fremdkörper (Vynckier, 2009).

Men grijpt eerder terug naar sleutel-op-de-deur oplossingen en de vraag naar kant-en-klaar 'recepten' neemt toe. Meer dan voorheen dringt de vraag naar transfereerbare *best practices* zich op. Het antwoord dat in een COP-visie besloten is, met name het uitwerken *op maat* van de lokaliteit, van de gemeenschappen, van de specifieke situatie, wordt weggedrongen. De ervaringskennis die politiemensen op de werkvloer opdoen wordt eerder zelden aangesproken, uitgewisseld, gevaloriseerd en gethematiseerd (Ponsaers & Easton, 2009). Het uitwerken van een toekomstvisie dient dan eerder als een aansporing gezien te worden tot actieve zelfreflectie dan het passief accepteren van vooraf bepaalde basisrecepten.

2.3. Invoeren van de principes van de "lerende organisatie"

De politieorganisatie heeft doorheen afgelopen jaren te weinig geïnvesteerd in het borgen van verworven ervaringskennis. De communicatie verloopt zelden systematisch bottom-up, waardoor te weinig de ervaring doorklinkt die op de werkvloer werd opgedaan. Het zijn niet langer exclusief de leidinggevenden die nood hebben aan cumulatie van kennis, maar eerder de uitvoerders op de werkvloer. Het is noodzakelijk om de principes van een 'lerende organisatie' in te bouwen in de politiepraktijk, via stages, collegiale visitaties, competentiegerichte coaching op de werkvloer, mentorschappen, e.d.m.

Een vernieuwde politieopleiding kondigt zich inderdaad aan, afgestemd op het reguliere onderwijs en de Bologna-eindcompetenties (Ponsaers, 2009). Vooraleer dit hernieuwingsproces zal zijn afgrond zal er wellicht nog wel wat tijd overheen gaan. Essentieel lijkt het echter dit vernieuwingsproces te kaderen in een veranderings- en hervormingsstrategie. Het is immers noodzakelijk het politieonderwijs niet enkel af te stemmen op de bestaande politiepraktijk, maar tevens (en wellicht belangrijker) de praktijk te vernieuwen door middel van het politieonderwijs. Ook lijkt het ons belangrijk de basispolitieopleiding niet enkel naar het niveau van een kwalitatieve beroepsopleiding te tillen, maar met nadruk eveneens voldoende maatschappelijke kennisinhouden te voorzien die nodig zijn om een kwaliteitsvolle relatie uit te kunnen bouwen tussen politie en bevolking. In deze context is de uitwerking van een toekomstvisie voor de politie meteen ook de uitwerking van een toekomstvisie voor het vernieuwde politieonderwijs én een handvat om een strategie van verandering bij de uitbouw ervan in te bouwen.

3. Het risico op te reactief denken en handelen

Het huidig politiewerk blijft erg reactief, ondanks de ambitie om proactiever tewerk te gaan. Indien een toekomstvisie dient uitgewerkt kan men niet volstaan met naar het verleden te kijken en de geobserveerde trends naar de toekomst door te extrapoleren. In essentie is dat hetgeen meestal gebeurt bij het opstellen van plannen : men zal met name het beschikbaar statistisch materiaal (met tijdsreeksen uit de voorbije jaren) hanteren om prognoses en predicties te maken. Het ontwikkelen van een toekomstvisie impliceert echter meer. Het gaat er met name om te verwachten maatschappelijke evoluties en ontwikkelingen te overwegen en na te gaan in welke mate deze al dan

niet een impact zouden kunnen hebben op het toekomstig politiewerk en welke keuzes daarbij kunnen gemaakt worden en wenselijk zijn.

3.1. Visie ontwikkelen = kijken naar de toekomst

In het buitenland werden in het recente verleden reeds bij herhaling dergelijke toekomstverkenningen gemaakt (Bruinsma et al., 2001; Hoogenboom, 2001). Het is natuurlijk niet mogelijk in de toekomst te kijken en veelal is men dan ook aangewezen op het maken van alternatieve scenario's, in de zin van : "als de evolutie in deze richting gaat ...", "dan is het waarschijnlijk dat ...". Dergelijke oefeningen worden meestal gemaakt in functie van de variabiliteit van een aantal als belangrijke geachte trends (bv. vergrijzing, toenemende migratie, verdergaande geavanceerde technologisering, ...), die met elkaar gekruist worden, hetgeen een tabel oplevert met diverse cellen. Binnen elk van de bekomen cellen worden dan alternatieve evoluties uitgewerkt die betrekking hebben op de veiligheidsproblematiek.

Vanuit de bestuurskunde wordt nogal eens de indruk gewekt dat een dergelijke oefening waardenvrij is (Dammers, 2000). Soms lijkt het wel een vorm van 'futurologie' en er worden zelfs tijdschriften opgericht die zich louter met dergelijke technische toekomst oefeningen bezighouden³. Niets is minder waar. Kijken naar de toekomst impliceert uiteraard ook het ontwikkelen van visie over deze toekomst er het best uitziet. Niettemin noopt een dergelijke toekomstverkenning tot een grote multidisciplinariteit en diversiteit. Inzichten uit verschillende wetenschapsgebieden dienen hier dan ook aan bod te komen.

3.2. Planbaarheid verhogen

De planbaarheid van politiewerk wordt in grote mate belast door het feit dat politie te maken krijgt met onvoorzienbare gebeurtenissen, welke zich moeilijk laten inplannen. Tenminste, dat is tot op zekere hoogte waar. Vele gebeurtenissen zijn immers te voorzien, ondanks het feit dat niet duidelijk is of zich al dan niet ter gelegenheid daarvan incidenten zullen voordoen. Daarenboven blijft het van belang de nadruk te leggen op diverse vormen van preventie. In de mate dat ingezet kan worden op preventie wordt de politieactie immers makkelijker inplanbaar en dient men niet af te wachten of er zich al dan niet incidenten zullen voordoen. Uiteraard is het niet mogelijk alle incidenten uit te sluiten, maar de kans daartoe wordt wel kleiner.

Ook is het van belang in dit kader de democratische sturing en legitimiteit te verhogen, zowel op lokaal als op federaal niveau. Het opmaken van veiligheidsplannen mag niet gebaseerd zijn op ritueel gedrag, maar moet vooral toelaten de beslissingen over de fundamentele keuzes in het veiligheidsbeleid te leggen waar ze horen te liggen, met name bij het bestuur. Een goede beleidscyclus bij het introduceren, opvolgen en evalueren van beleidsplannen is er dan ook in eerste instantie op gericht het primaat van het bestuur te vestigen, inzicht te geven, de besluitvorming transparanter te laten verlopen. Veiligheidsplannen mogen in deze zin dan ook niet verglijden tot loutere 'papierentijgers'.

³ Men consultere bv. : <http://www.futuribles-revue.com/content/view/98/102/lang,fr/>

Essentieel hierbij is goed te monitoren in welke mate al dan niet beleidsvrije ruimte ontstaat door het introduceren van nieuwe praktijken, zoals het vereenvoudigd pv, het ambtshalf politieel onderzoek, de gemeentelijke administratieve sancties, bemiddelingspraktijken, ... Indien deze praktijk geen aanleiding geven tot het ontstaan van beleidsvrije ruimte zal dienen onderzocht te worden hoe dit komt. Indien dit wel het geval is, zal dienen bekeken te worden aan welke prioriteiten de beleidsvrije ruimte zal besteed dienen te worden.

3.3. *Het capaciteitsvraagstuk uitklaren*

Indien we ervan uitgaan dat de proactiviteit dient verhoogd, is het essentieel dat duidelijk wordt welke factoren van aard zijn om de werklast binnen onderscheidbare politie-entiteiten te verhogen of te verkleinen. Het is duidelijk dat onveiligheidsproblemen zich geografisch ongelijk spreiden, en het is dan ook aangewezen de politiecapaciteit van lokale korpsen, van FGP's, edm. af te stemmen op de factoren die werklast genereren. Onderzoek in het verleden heeft uitgewezen dat de werklast van politie vooral bepaald wordt door factoren uit de externe omgeving, zoals de stedelijke uitrustingscore (Vander Beken et al., 2003). Het wordt hoog tijd hieraan de noodzakelijke consequenties te verbinden. In dit licht is het absoluut noodzakelijk de huidige KUL-norm van de lokale politie te herbekijken.

In deze context valt het overigens op dat de onderlinge verhouding tussen de lokale en de federale component van ons politiebestedel sterk lijkt te variëren doorheen de tijd. Om nodeloze fricties tussen de beide niveau's van de geïntegreerde politie te voorkomen zou kunnen overwogen worden of het niet nuttig zou zijn een vaste sleutel tussen beide componenten te voorzien en te handhaven. Hierdoor wordt het immers onmogelijk gemaakt terreinwinst te maken door één van de componenten, ten koste van de ander. Hierdoor kan voorkomen worden dat de ontwikkeling van een toekomstvisie een instrument wordt om terreinwinst te boeken door één van de componenten van het bestel ten nadele van de ander. Een dergelijke sleutel zou de pacificatie van het bestel ten goede komen.

In laatste instantie dient in dit verband gewezen op het toenemend gevaar bepaalde politiefuncties toe te bedelen aan specifieke diensten. Hierdoor vermindert echter een groot gedeelte van de noodzakelijke flexibiliteit en worden principes als transversaliteit en generalisme in grote mate ondergraven. Het lijkt dan ook van belang politiefuncties niet exclusief voor te behouden voor leden van bepaalde diensten (De Ruyver, 2007).

4. Het risico te fel in zichzelf gekeerd te zijn

Het huidig politiewerk is nog teveel in zichzelf gekeerd, en te weinig maatschappelijk ingebed. Het opvoeren van het kerntakendebat kan mogelijkwijs aanleiding geven tot het vergroten van de kloof tussen politie en samenleving (Ponsaers, Devroe & Meert, 2006).

Indien een toekomstvisie dient uitgewerkt kan men niet volstaan met de discussie te beperken tot de kerntaken van de politie in abstracto, zonder hierbij terdege rekening te houden met de

maatschappelijke mogelijkheden en wenselijkheden. Politie zal een veel diepgaander kennis dienen te ontwikkelen omtrent allerhande maatschappelijke verschijnselen en fenomenen, en zo de externe gerichtheid nog veel meer tot uitdrukking dienen te brengen. Ook in relatie tot het wetenschappelijk onderzoek zal dit noodzakelijk worden. Politiebeleid dient veel nadrukkelijker ingebed te worden in het beschikbaar kennispatrimonium en zich moeten transformeren in ‘evidence-based beleid’. Kortom : het ontwikkelen van een toekomstvisie voor de politie impliceert dat de politie uit haar maatschappelijk isolement wordt gehaald.

4.1. Het kerntakendebat beperken

4.1.1. In enge zin

In het kerntakendebat wordt nogal eens uitgegaan van de gedachte dat de politie zich dient te beperken tot die taken die enkel de politie kan uitvoeren (Ponsaers, Enhus & Hutsebaut, 2006). Alle andere taken zouden dan dienen doorgeschoven te worden naar andere instanties. Een dergelijk uitgangspunt is sterk beperkend, en niet gewenst. Indien men er immers vanuit gaat dat het gebruik van het monopolie van legaal geweld de exclusieve bevoegdheid is van de politie, en dat deze functie niet door anderen kan overgenomen worden, dreigt men binnen dergelijke logica de politietaak te verengen tot een louter *repressieve* functie.

Anders is het natuurlijk met een ander hanteerbaar uitgangspunt, dat naar ons gevoelen veel wenselijker is. Het kerntakendebat is immers een debat dat o.i. niet zozeer op principes gebaseerd is, dan wel op de vaststelling dat in een bepaalde tijd-ruimtelijke lokale context een bepaald zorgaanbod en -vraag aanwezig is. Een zinvol debat over politieke kerntaken houdt daar dan ook rekening mee en tracht uit te gaan van het vermijden van “dubbel gebruik” in een dergelijke situatie, uitgaande van de vraag : “Waar stopt de politieke zorg, en vanaf wanneer en hoe wordt deze overgenomen door een andere instantie”? Dat betekent concreet dat taken door de politie kunnen worden overgemaakt aan andere sectoren als hiervoor een voldoende kwalitatief aanbod aanwezig is, waarmee het debat over kerntaken meteen raakt aan het IV-denken (Enhus et al., 2001).

In een dergelijke situatie zal het van belang zijn de afspraken met andere zorgverstrekkers (bv. crisisinterventie, hulpverlening, opvang, ...) te formaliseren, deze te evalueren en desgevallend bij te sturen. Het lijkt niet voor de hand te liggen de regie voor een dergelijk zorgnetwerk te leggen bij de politie. Een goed Integraal Veiligheidsbeleid wordt wellicht het best gebracht onder bestuurlijke sturing, waardoor meteen ook de nood aan transversaliteit kan in rekening gebracht worden. Op deze wijze beperkt het kerntakendebat zich tot het positioneren van de politie binnen het bredere zorgaanbod en tot concrete taakafspraken in dit kader.

4.1.2. In ruime zin

Het kerntakendebat in meer ruime zin heeft betrekking op de herpositionering van de politie tav. andere veiligheidsdiensten, zoals inlichtingendiensten, bijzondere inspectiediensten, het leger, de private sector, ... Veel van de discussies die op deze herpositionering betrekking hebben zijn van een andere orde en hebben voornamelijk te maken met grensvervagingen die zich voordoen tussen

verschillende veiligheidsdispositieven. Hierbij mag evenwel niet uit het oog verloren worden dat deze verschillende instanties door de overheid in het leven werden geroepen met een verschillende finaliteit, en daarom ook voorzien werden van onderscheidbare bevoegdheden. De roep om een meer ingrijpende informatieuitwisseling en samenwerking tussen deze verschillende actoren is dan ook niet neutraal, omwille van de grondrechten en de privacy-gevoeligheid van de problematiek.

In deze zin kan deze discussie niet louter gevoerd worden op efficiëntie-gronden, maar dient eveneens ernstig afgewogen aan legitimiteitsgronden. Overigens kunnen sectoriële samenwerkingsverbanden (bv. tussen politie en sociale inspectiediensten) worden uitgewerkt, zonder dat deze noodzakelijkerwijs raken aan hogergenoemd finaliteitsdebat.

Een bijzonder punt in dit verband is de grensbepaling tussen de publieke en private sector (Cools & Verbeiren, 2008). Hier doet de overheid er goed aan zich ernstig te beraden over het verder toeschuiven van deelterreinen naar de private veiligheid. Daar waar de private sector intrusie maakt op het monopolie van legaal geweld en in de publieke ruimte lijkt het aanbevelenswaardig deze terreinen terug te hermonopoliseren onder publiek toezicht.

4.2. De externe gerichtheid verdiepen

Politie concentreert zich vandaag slechts op een klein gedeelte van de samenleving, zo blijkt uit onderzoek (Easton et al., 2009). Er is sprake van ‘overpolicing’ van bepaalde groepen in de samenleving (de ‘lastige klanten’), waar zich recurrente problemen voordoen, welke slechts zelden een structurele oplossing krijgen. In de literatuur heeft men het in dit verband nogal eens over ‘police property’. Anderzijds is er sprake van ‘underpolicing’ van andere groepen die zelf hun problemen trachten op te lossen, geen beroep doen op de politie. Deze laatste groepen worden vanuit politieel oogpunt eerder verwaarloosd. Hun consultatie en participatie dienen geactiveerd te worden, voor de politie blijven het onbekenden.

Naast dit probleem van under- en overpolicing blijft het probleem van de representativiteit. Indien de politie beleid wil voeren, waarbij noden en behoeften van de bevolking mee in acht worden genomen, dienen zoveel als mogelijk alle groepen in de samenleving geconsulteerd te worden, dient diversiteit te worden erkend en minderheidsstandpunten dienen betrokken te worden. De gehanteerde methoden om aan consultatie van de bevolking te doen laten dit ondermaats toe. In veel gevallen zullen de stemmen gehoord worden van diegenen die de meeste klachten formuleren en het hardst van zich laten horen (Ponsaers, 2005).

4.3. “Evidence based” beleid bevorderen

Sinds de jaren '80 is er in ons land relatief veel onderzoek verricht naar de politie. Dit kennispatrimonium wordt al te weinig aangesproken bij het voeren van beleid (Devroe, 2010). De vraag naar ‘datgene dat werkt en datgene dat niet werkt’ wordt veel te weinig op basis van wetenschappelijk onderzoek beantwoord. Het veiligheidsthema wordt nog al te dikwijls bespeeld met eerder populistische beelden en meningen.

Ook is en blijft er een prangende nood aan een systematische en indringende evaluatiecultuur, met een degelijke wetenschappelijke basis. Veel te veel zogn. 'onderzoek' wordt verricht zonder wetenschappelijke methodiek of vraagstelling. Het ernstig overwegen van voor- en nametingen, van soliede monitoring, van het instellen van experimentele en controlegroepen, edm. blijft al te veel achterwege.

Het is stilaan tijd om kennisopbouw en -accumulatie te doen in functie van het uitbouwen van allianties en associaties tussen professionele politiële kenniscentra enerzijds en academische partners (universiteiten en hogescholen) anderzijds. Het is van belang dat evaluatie een praktijk wordt die zich minstens deels buiten de politieorganisatie situeert. Ook op deze wijze wordt voorkomen dat de politie te zeer in zichzelf gekeerd blijft.

5. Nood aan een langetermijnvisie? Jazeker, maar let op de risico's ...

De vraag naar de nood aan ontwikkeling van een langetermijnvisie, zoals gesteld door de federale politieraad, kan zondermeer positief worden beantwoord. Niettemin zijn er aan een dergelijke onderneming een aantal risico's verbonden, die we in deze bijdrage hebben willen thematiseren : (1) Het risico van verstarring en verabsolutering van een dergelijke visie, (2) Het risico op een groeiende kloof theorie en praktijk, (3) Het risico op te reactief denken, en (4) Het risico te fel in zichzelf gekeerd te zijn. Bij het formuleren van een langetermijnvisie zal het er dan ook op aankomen deze risico's zoveel als mogelijk te vermijden.

Het zal er voornamelijk op aankomen bij een dergelijke oefening de hoofdlijnen te bewaken waarop het Belgische politiebestedel is gegrondvest, zonder daarbij aan flexibiliteit in te boeten. Het ontwikkelen van een visie mag niet ontaarden in een oefening die geprangd gaat in een dwangbuis uit het verleden, maar mag terzelfdertijd ook geen tabula rasa maken met de essentiële broze verworvenheden van 10 jaar politiehervorming. Wat betekent dat in deze fase?

Op de eerste plaats lijkt het van belang te benadrukken dat er behoefte is aan een toekomstvisie *voor* de politie, en niet zozeer een visie *door* de politie. Hiermee bedoelen we dat deze oefening zich niet mag beperken tot de binnenskamers gedachtenoefening van de professionals bij de politie, maar een breed maatschappelijk draagvlak behoeft. Uiteindelijk heeft de politie een essentieel maatschappelijke functie en ligt haar missie buiten zichzelf, in de samenleving. Het is dan ook aan de vertegenwoordigers uit het politieke milieu, die over voldoende democratische legitimiteit beschikken, om zich over deze kwestie uit te spreken. In eerste instantie is het dan ook van belang dat de verantwoordelijke verantwoordelijken en het Parlement zich hierover uitspreken. Essentieel gaat het immers om een politieke opdracht. Maar dat is onzes inziens onvoldoende. Het zal eveneens van belang zijn dat het brede maatschappelijk middenveld participeert aan deze oefening. Het mag en kan ook niet zijn dat de wetenschap zich hierbij aan de kant zet. Ook wetenschappers, en in eerste instantie criminologen, zullen zich met betrekking tot deze kwestie moeten uitspreken.

Een fors deel van deze bijdrage was erop gericht te betogen dat de ontwikkeling van een langetermijnvisie er niet mag toe leiden dat verwarring ontstaat en dat bijzaken de overhand krijgen op hoofdlijnen. Het is dan ook van bijzonder belang dat de oefening uiteindelijk uitmondt op een verhelderende horizon en vooral op een eensgezindheid omtrent de bakens waarop dient gevaren te worden. Opnieuw dient dit niet te leiden tot verstarring. Bijsturing en flexibiliteit zullen steeds gevrijwaard moeten worden.

Volgende 10 principes zijn hierbij m.i. dan ook leidinggevend :

1. Dat de politiefunctie kan omschreven worden als een institutionele functie tot bescherming en regeling van de maatschappelijke orde, die de uitoefening van de fundamentele rechten mogelijk moet maken en moet voorkomen dat deze orde wordt verstoord. Lukt dat niet, dat is het de taak van de politie om de verstoorde orde te herstellen. Het zoveel als mogelijk vermijden van gebruik van legaal geweld en dwang is hierbij een succesmeter.
 2. Dat de politiediensten hun opdrachten vervullen onder het gezag van de wettelijke overheden. Ook in de gevallen waarin de politiediensten krachtens de wet op eigen initiatief kunnen optreden, blijven zij overeenkomstig de wet ressorteren onder de bevoegde overheden. De politieoverheid is die overheid, die door of krachtens de wet is aangewezen om juridische politiematregelen te nemen en om politiematregelen uit te voeren of door de politie te doen uitvoeren.
 3. Dat de politiebevoegdheden (basis- en bijkomende bevoegdheden) wettelijk zijn vastgelegd en dus beperkt. De politiefunctie omvat taken van bestuurlijke en gerechtelijke politie. Beide takenpakketten dienen in elkaars verlengde te worden gedefinieerd, veeleer dan ze strikt gescheiden van elkaar te houden (denk maar aan : het raadgeven, het ontraden, het reguleren, het onderzoeken en de nazorg).
 4. Dat bij het vervullen van al hun opdrachten van bestuurlijke of gerechtelijke politie, de politiediensten waken over de naleving en het bijdragen tot de bescherming van de individuele rechten en vrijheden, evenals tot de democratische ontwikkeling van de maatschappij (WPA art. 1). De politie handelt in overeenstemming met de mensenrechten en draagt ook bij aan het bewaken, het bevorderen en waarborgen ervan.
 5. Dat de finaliteit van de politie extern gericht is. De politie is dienstverlenend en zo nodig handhavend ten aanzien van de hele bevolking. De politie heeft ook een belangrijke signaal- en verwijfsfunctie ten aanzien van haar overheden, die deze signaalfunctie dienen te vertalen naar andere beleidsdomeinen en hieromtrent onderling dienen te overleggen. Daarenboven staat de politie niet alleen in voor het handhaven van de veiligheid; ook andere instanties hebben in het veiligheidsdomein specifieke en belangrijke taken en verantwoordelijkheden.
 6. Dat de politie instaat over het ganse land voor een gelijkwaardige minimale politiezorg, die zonder betaling door de burger of overheid wordt gegarandeerd.
-

7. Dat vermeden moet worden dat de interne politiestructuur aanleiding geeft tot interne verzuiling, waarbij de structuur en arbeidsverdeling leidt tot verstarring. De politie moet een flexibele organisatie zijn. Dat houdt ondermeer in dat de politie vlot moet kunnen *schakelen* tussen geografische schaalniveau's, tussen gerechtelijke en administratieve taken, tussen preventie en repressie, tussen eigen organisatieonderdelen, tussen politie en partners, ... De toekomstuitdaging ligt niet zozeer in het werk 'en régime', maar veeleer in de organisatie van soepele en daadkrachtige schakelmogelijkheden.
8. Dat projectmatig werken (gebaseerd op een grotere planbaarheid van de politiewerking en op degelijke analyses) meer nog dan in het verleden wordt toegepast, precies om deze gewenste flexibiliteit en het gewenste schakelen optimaal te kunnen realiseren. Dit vergt een grotere handelingsautonomie van de politiemensen op het terrein, functioneel en coachend leiderschap, waarbij de rest van de organisatie vooral ondersteunend optreedt.
9. Dat de politie voortdurend streeft naar het verwerven en/of behouden/versterken van legitimiteit, vertrouwen en naar een groot maatschappelijk draagvlak. Functionarissen met een publieke taak, en dus ook politiemensen, zullen zich meer dan ooit moeten bewust zijn dat zij uit hoofde van hun bijzondere positie een voorbeeldfunctie vervullen. Van hen mag verwacht worden dat zij professioneel, deskundig, integer en met respect en begrip voor specifieke omstandigheden en daarmee optredende emoties, handelen.
10. Dat de toenemende grensvervaging met bestuur, private veiligheidsdiensten, bijzondere opsporings- en inspectiediensten, leger en de inlichtingenwereld wordt gemilderd en uitgeklaard in functie van bovenstaande principes.

Een dergelijke toekomstvisie zal dan ook steeds in evenwichten dienen geformuleerd. Het zou een mythe zijn te geloven dat het ontwikkelen van een dergelijke toekomstvisie een definitief beslag kan krijgen. Het gevaar bestaat dan immers dat de politie, eens de "grote beslissingen" genomen zijn, de politie terug tot de orde van de dag kan overgaan, en eenvoudigweg moet uitvoeren wat er beslist werd. Dergelijke opvatting schiet de realiteit voorbij. Enerzijds omdat de samenleving steeds in beweging is en wat vandaag van tel is voor de burgers, morgen heel anders kan zijn. Anderzijds omdat in een samenleving, hoe vervelend ook, verschillende opvattingen bestaan over wat kan en niet kan. Een democratische politie heeft onvermijdelijk een Januskop, met aan de ene kant een democratische legitimiteit, aan de andere kant efficiëntie en effectiviteit.

Bibliografie

- BISSCHOP L., DE KIMPE, S. & PONSAERS, P. (2010). "Korpschefs. Rapport van het onderzoek naar het profiel en de evaluatie van de korpschefs van de lokale politie in België", In: BISSCHOP, L., BUIJNINK, K., DE KIMPE, S., & NOORDEGRAAF, M. (Eds.). *Politieleiderschap: Reflecties op politieleiders en hun professionaliteit*, Cahiers Politiestudies, Antwerpen/Apeldoorn, Jg. 2010/1, nr. 14, 35-178.
- BRUINSMA, G., VAN DE BUNT, H., HAEN MARSCHALL, I. (2001). *Met het oog op de toekomst; verkenning naar de kennisvragen over misdaad en misdaadbestrijding in 2010*. Uitgave in de reeks AWT-achtergrondstudies, nummer 24, www.awt.nl
- BRUGGEMAN, W., VAN BRANTEGHEM, JM., VAN NUFFEL, D. (eds.) (2007), *Voor een excellente politiezorg*, Brussel, Politeia, 2007, 87p.
- CACHET, L., DE KIMPE, S., PONSAERS, P., RINGELING, A. (eds.) (2008), *Governance of Security in the Netherlands and Belgium*, Boom Juridische Uitgevers, Reeks Het groene gras, Den Haag, pp. 356.
- COOLS, M., VERBEIREN, K. (2008), De private en bijzondere veiligheid in de publieke ruimte: een wettelijke kijk, in : Ponsaers, P., Devroe, E., *Publieke ruimte*, Politeia, Brussel, 39 - 52.
- DAMMERS, E. (2000). *Leren van de toekomst. Over de rol van scenario's bij strategische beleidsvorming*. Uitgeverij Eburon, Delft.
- DE RUYVER, B. et al. (2007), *Commissie ter begeleiding van de politiehervorming op lokaal niveau - Derde evaluatieverslag*, Juni, Politeia, Brussel.
- DE KIMPE, S. (2006), *Het woord is aan de korpschef – Een onderzoek naar het profiel en het discours van de Vlaamse korpschef van de lokale politie*, Uitgeverij Vanden Broele, Reeks Burger, bestuur & beleid, Brugge, pp. 401.
- DEVROE, E. (2010), "Wetenschap voor beleid of beleid voor wetenschap? Een analyse van 15 jaar politie en Justitie onderzoek in België", in : *Panopticon*, in press.
- EASTON, M., VYNCKIER, G., DE KIMPE, S. (2009), "Reflections on the possible integration of intelligence led policing into community policing". In: COOLS, M., DE KIMPE, S., DE RUYVER, B., EASTON, M., PAUWELS, L., PONSAERS, P., VANDE WALLE, G., VANDER BEKEN, T., VANDER LAENEN, F., VERMEULEN, G. (Eds), *Governance of Security Research Papers Series II, Readings On Criminal Justice, Criminal Law & Policing*, Antwerpen: Maklu, 293-310.
- EASTON, M. (2008), "Excellente Politiezorg: gewikt en gewogen", In: *Politie en Cultuur*, COLLIER, A, DEVROE, E. & E. HENDRICKX, (Eds.), Politeia, Centrum voor Politiestudies, Cahier Politiestudies, n°9, p. 111-125.
- EASTON, M., PONSAERS, P., DEMARÉE, Ch., VANDEVOORDE, N., ENHUS, E., ELFFERS, H., HUTSEBAUT, F., GUNTHER MOOR, L. (2009), *Multiple Community Policing: Hoezo?*, Gent: Academia Press, Reeks Samenleving en Toekomst, Federaal Wetenschapsbeleid, viii + 297 pp.
- EASTON, M., TANGE, C., PONSAERS, P. (eds.) (2008), *Out of the box – Diversiteit in Diversiteit / Diversité dans la Diversité*, Politeia, CEP-CPS-Comité P, Brussel, pp. 152.
- ENHUS, E., PONSAERS, P., HUTSEBAUT, F., VAN OUIRIVE, L. (eds.) (2001), *De Politiehervorming*, Politeia, Centrum voor Politiestudies, Brussel, pp. 216.
- Federale Politieraad (2009), *Evaluatie van 10 jaar politiehervorming*, <http://www.federale-politieraad.be/> (laatst geconsulteerd : 25 maart 2010).
- GUNTHER MOOR, L., PETERS, T., PONSAERS, P., SHAPLAND, J., VAN STOKKOM, B. (eds.) (2009), *Restorative Policing*, Maklu, Cahiers Politiestudies, Volume 2009-2, n° 11, Antwerpen, pp. 249.
- GUNTHER MOOR, L., VAN STOKKOM, B. (eds.) (2009), *Herstelrechtelijke Politiepraktijken in Nederland en België*, Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie Producties, Samen werken aan veiligheid, Dordrecht, pp. 88.
- HOOGENBOOM, B. (2001). *'t Neemt toe, men weet niet hoe. Scenariostudie financieel-economische criminaliteit*. Deel 6 in de reeks Forensische Studies. Koninklijke Vermande, Den Haag.
- PONSAERS, P. (2001), "De ontwikkeling van community (oriented) policing en de verhouding tot andere politiemodellen", in: *Handboek Politiediensten*, Gemeenschapsgerichte politiezorg, Politiemodellen, Afl. 57, Kluwer, p. 1-42.
- PONSAERS, P. (2002), "De politie in de 'community' of de 'community' in de politie?", in : *Handboek Forensisch Welzijnswerk*, BOUVERNE-DE BIE, M., KLOECK, K., MEYVIS, W., ROOSE, R., VANACKER, J. (eds.), Academia Press, Gent, p. 417-456.
- PONSAERS, P., ENHUS, E., EASTON, M., BRUGGEMAN, W., COLLIER, A. (eds.) (2005), *10 miljoen klanten moet je verdienen – Bijdrage(n) tot de evaluatie van politie en justitie*, Politeia, Centrum voor Politiestudies, Brussel, pp. 251.
- PONSAERS, P. (2005), "Weerstand tegen de Veiligheidsmonitor of de mythe dat het beleid zich laat ondersteunen", in: *Orde van de Dag*, Kluwer, Mechelen, nr. 29, p. 27-34.
- PONSAERS, P., DEVROE, E., MEERT, D. (eds.) (2006), *Tot de kern van de taak – Het politionele kerntakendebat*, Themanummer Orde van de dag, Kluwer, Mechelen, nr. 33, pp. 55.
- PONSAERS, P., ENHUS, E., HUTSEBAUT, F. (eds.) (2006), *Het kerntakendebat continued*, Politeia, Centrum voor Politiestudies, Cahiers Politiestudies, Brussel, pp. 219.
- PONSAERS, P., DEVROE, E., MEERT, D. (2006), "Kiezen voor een democratische politie. Wat is dat?", in : *Orde van de Dag*, Kluwer, Mechelen, nr. 33, p. 7-14.

- PONSAERS, P., GUNTHER MOOR, L. (eds.) (2007), *Reassurance Policing: Concepten en Receptie*, Politeia, Centrum voor Politiestudies - Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie, Cahiers Politiestudies n° 3, Brussel, pp. 221.
- PONSAERS, P., EASTON, M., GUNTHER MOOR, L., HOOGENBOOM, B., VAN STOKKOM, B. (2008), *Reflections on Reassurance Policing in the Low Countries*. Den Haag: Boom Juridische Uitgeverij.
- PONSAERS, P. (2009), "Enkele leidende principes bij het hertekenen van het politieonderwijs vanuit academisch oogpunt", in: *Orde van de Dag*, Kluwer, Mechelen, nr. 46, p. 61-66.
- PONSAERS, P., EASTON, M. (2009), "Vervormende spiegels tussen politie en gemeenschap", in : *Diverse kwesties - Liber Amicorum prof. dr. Frank Bovenkerk*, BRANTS, Ch., VAN DER POEL, S. (eds.), Boom Juridische Uitgevers - Pompe Reeks, Den Haag, p. 319-330.
- VAN BRANTEGHEM, J.-M., VAN DE SOMPEL, R., PONSAERS, P., BOEKAERT, T. (2007), "De pijlers van een gemeenschapsgerichte politiezorg in België", in : *Naar een excellente politiezorg, 2007*, BRUGGEMAN, W., VAN BRANTEGHEM, J.-M., VAN NUFFEL, D. (eds.), Politeia, Brussel, p. 67-87.
- VAN CALSTER, P. & GUNTHER MOOR, L. (eds.) (2007). *Reassurance policing: een alliantie tussen burgers en politie?*, Dordrecht/Gent: SMVP/CPS.
- VANDER BEKEN T., PONSAERS, P., DEFEVER, Ch., PAUWELS, L. (2003), *Politiecapaciteit in de gerechtelijke zuil – Een methodologische studie*, Maklu, Antwerpen/Apeldoorn, pp. 110.
- VANDEVOORDE, N., VAEREWYCK, W., ENHUS, E., PONSAERS, P. (2003), *Politie in de steigers – Bouwen aan gemeenschapsgerichte politiefuncties in een lokale context*, Politeia, Brussel, pp. 294.
- VYNCKIER, G. (2009), "A comparative view on the role of the police in different restorative practices in Flanders" in SHAPLAND, J., PETERS, T., VAN STOKKOM, B., GUNTHER MOOR, L., PONSAERS, P. (Eds.), *Restorative Policing*, Cahiers Politiestudies n° 11, Antwerpen: Maklu.
- WONDERGEM, L. (2007), *To reassure or not to reassure: that is the question*, Dordrecht: SMVP. Een onderzoek naar (on)mogelijkheden van 'reassurance policing' bij de politie Rotterdam-Rijnmond.
-